

คู่มือแบบอย่างการเขียนการอ้างอิง

สมบูรณ์ ไทรแจ่มจันทร์

นำเรื่อง

ปัจจุบันผลงานทางวิชาการที่ผลิตมาจากสถาบันการศึกษามีปริมาณสูงมาก มหาวิทยาลัยต่างๆ สนับสนุนให้บุคลากรผลิตผลงานทางวิชาการอย่างจริงจัง ในการผลิตผลงานทางวิชาการ ผู้ผลิตนอกจากจะต้องเรียบเรียงเนื้อหาสาระ ความรู้หรือแนวคิดเห็นเป็นหลักของเรื่องโดยใช้ความสามารถทางภาษาเรียบเรียงเนื้อเรื่องเสนอให้ผู้อ่านได้เข้าใจง่ายขึ้นแล้ว ผู้ผลิตยังจำเป็นต้องแสดงแหล่งที่มาของข้อมูลความรู้ความคิดที่นำมาเรียบเรียงด้วย การแสดงที่มาของหลักฐานเพื่อสนับสนุนงานเขียนของตนให้มีความน่าเชื่อถือนั้น นอกจากเป็นการให้เกิดเกียรติเจ้าของเรื่องเดิมแล้วยังชี้ให้ผู้อ่านได้ทราบถึงแหล่งข้อมูลเพื่อค้นคว้าเพิ่มเติมได้ด้วย (จารุวรรณ สันธุโสภณ, 2532: 17)

วิธีการบอกแหล่งที่มาของข้อมูลมีความหลากหลาย ผู้ผลิตผลงานมักจะสับสนไม่แน่ใจว่าจะอ้างอิงหรือเขียนบรรณานุกรมหรือเอกสารอ้างอิงด้วยวิธีใดจึงจะถูกต้องอีกประการหนึ่ง ผู้ผลิตผลงานวิชาการมักจะเขียนรูปแบบไม่ถูกวิธีบ้าง มีรายละเอียดไม่ครบถ้วนบ้าง เครื่องหมายวรรคตอนไม่ถูกต้องบ้าง นอกจากนี้ยังพบว่าผลงานทางวิชาการบางเรื่องไม่ปรากฏแหล่งข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นการอ้างอิงในลักษณะใดๆ ทำให้คุณค่าของผลงานนั้นด้อยคุณภาพไปทันที เหล่านี้นับเป็นจุดบกพร่องที่สำคัญยิ่งของการผลิตผลงานวิชาการ

บทความจึงมุ่งเสนอคู่มือสำหรับผู้ผลิตผลงานวิชาการได้ใช้เป็นแบบอย่างในการบอกแหล่งข้อมูลต่อไป โดยจะเสนอรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามสาขาวิชา ซึ่งผู้ผลิตงานสามารถศึกษารายละเอียดได้ด้วยตนเอง

วิธีการบอกแหล่งที่มาของข้อมูล

ในการบอกแหล่งที่มาของข้อมูลในผลงานวิชาการ กระทำได้ 2 วิธีคือ

1. การอ้างอิง ซึ่งมีหลายรูปแบบดังนี้

1.1 เชิงอรรถ (footnotes) เป็นการบอกแหล่งข้อมูลแบบดั้งเดิม นิยมใช้มากในสาขามนุษยศาสตร์ โดยใช้เลขอารบิกเขียนเหนือตัวอักษร (Superscript) ในเนื้อหาแล้วให้รายละเอียดของสิ่งพิมพ์ไว้ท้ายหน้าเดียวกัน วิธีนี้มีความยุ่งยากในการเขียนและการพิมพ์ เพราะต้องคอยระวังเนื้อหาที่ท้ายหน้าสำหรับการเขียนข้อมูลละเอียดซึ่งไม่ประหยัดทั้งเวลาและการจัดพิมพ์

ตัวอย่าง

ปัจจัยทางทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources) ได้แก่ พลังงาน ทักษะ พรสวรรค์ และความรู้ของประชาชน ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการผลิตสินค้าหรือให้บริการที่เป็นประโยชน์ทุกชนิดในสังคม การเมือง วัฒนธรรม ตลอดจนการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ¹

¹วิจิตร ศรีสอ้าน, ณรงค์ศักดิ์ ธนวิบูลย์ชัย และ ศิริวรรณ ศรีหพล, *เอกสารการสอนชุดวิชา 20201 พัฒนาศึกษา*. (กรุงเทพมหานคร : เทคโนโลยีการศึกษา, 2524), หน้า 56.

1.2 โน้ดท้ายงาน (endnotes หรือ backnotes) เป็นการบันทึกแหล่งที่มาของข้อมูลในเนื้อหาโดยใช้เลขอารบิกในวงเล็บหรือเขียนเลขอารบิกเหนือตัวอักษร (Superscript) วิธีนี้นิยมใช้ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ เนื่องจากการอ้างอิงในรูปของเชิงอรรถมีปัญหาในการพิมพ์ สิ้นเปลืองเวลาดังที่ได้กล่าวแล้วจึงได้พัฒนาปรับเปลี่ยนมาเป็นแบบโน้ดท้ายงาน คือการเขียนไว้ท้ายบท ท้ายเรื่องเมื่อจบบทหรือจบเรื่องแล้วโดยใช้รูปแบบการเขียนอ้างอิงเหมือนเดิม

ตัวอย่าง

มีบางมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้นำสำคัญทางวิชาบรรณารักษศาสตร์บังคับให้นักศึกษาปีที่ 1 เรียนเรื่องการใช้ห้องสมุดมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2468¹ ต่อมาได้ทำการสำรวจในปี พ.ศ. 2515 มีมหาวิทยาลัยประมาณ 80 แห่งทำการสอนการใช้ห้องสมุดโดยวิธีแทรกไว้ในการสอนวิชาต่างๆ² ในปี พ.ศ. 2513 มีหน่วยงานดังกล่าวอยู่กว่า 20 แห่ง³ โดยมี Project Library Orientation and Exchange⁴...

เชิงอรรถอ้างอิง

¹ "Library instruction," *Journal of Academic Librarianship*, 3 (September, 1977), 214.

² E.H. Keever and J.C. Raymond, "Integrated library instruction on the university campus...", *Journal of Academic Librarianship*, 2 (September, 1976), 185-7.

³ "Library instruction," *Journal of Academic Librarianship*, 4 (May, 1978), 88.

⁴ เป็นหน่วยงานโครงการของ Center of Educational Resources, Eastern Michigan University ผู้อำนวยการคนแรกและยังเป็นผู้จนถึงปัจจุบันนี้ คือ Carolyn Kirkendall ปัจจุบันมีสมาชิก 520 ราย

1.3 การเขียนระบบ นาม - ปี (Author - date) เป็นการอ้างอิงแทรกลงไป ในเนื้อหา (in-text) ทันที โดยบอกชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าของแหล่งข้อมูล การบอกแหล่งข้อมูลวิธีนี้ นิยมใช้กันมากในทุกสาขาวิชา เนื่องจากวิธีการเขียนที่กระชับ สะดวก และประหยัดเวลาในการเขียนและพิมพ์ ผู้อ่านไม่เสียเวลาในการพลิกเอกสาร ดูข้อมูล (The Chicago Manual of Style, 1993: 394)

ตัวอย่าง การเขียนตามหลังข้อความที่นำแนวความคิดมาอ้างอิง

การสร้างข้อสอบเป็นงานประเภทริเริ่มสร้างสรรค์ ที่ต้องใช้ความรู้ทางเทคนิคบวกกับความชำนาญเชิงศิลป์มาประกอบกันทั้ง 2 ประการ จึงสามารถผลิตข้อคำถามที่ดีๆ มีคุณภาพตามความปรารถนาได้สำเร็จ (ชวาล แพรัตกุล, 2530: 3)

ถ้ามีการกล่าวนามเจ้าของเอกสารในเนื้อหา นิยมใส่ชื่อเจ้าของเอกสาร

ชวาล แพรัตกุล (2530: 3) กล่าวว่า การสอนที่ส่งผลดีต่อการเรียนการสอนของเด็ก จนสามารถได้ผลิตเด็กไทยพันธุ์ใหม่ที่ปรีชาชาญ ทั้งด้านสติและปัญญา

2. เอกสารอ้างอิงหรือบรรณานุกรม

หลังจากเขียนการอ้างอิงในเนื้อหาแล้ว เมื่อเขียนผลงานวิชาการเสร็จสิ้นแล้ว ผู้เขียนจะต้องรวบรวมรายชื่อของแหล่งข้อมูลไว้ท้ายงานเสมอ ซึ่งกระทำได้ 2 วิธีคือ

2.1 การให้รายชื่อเอกสารประกอบอ้างอิง เป็นการให้รายชื่อของสิ่งพิมพ์ที่ปรากฏในเนื้อหา (in-text) แล้ว โดยเขียนรายละเอียดครบถ้วน ตรงกับคำในภาษาอังกฤษได้หลายคำ คือ Reference List, Reference Cited, Work Cited, Literature Cited หรือ References ภาษาไทยเรียกว่า **เอกสารอ้างอิง** (ม.ล.จ้อย นันทวิชรินทร์, 2515: 30)

2.2 การให้รายชื่อของสิ่งพิมพ์ที่ใช้ประกอบเขียนผลงานวิชาการ ทั้งที่ได้บอกแหล่งข้อมูลไว้ในเนื้อหา (in-text) และรวมรายชื่อสิ่งพิมพ์ที่เสนอแนะให้ผู้อ่านศึกษาเพิ่มเติมด้วย ตรงกับคำในภาษาอังกฤษ Bibliography ภาษาไทยเรียกว่า **บรรณานุกรม** (ม.ล. จ้อย นันทวิชรินทร์, 2515: 30)

เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้ผลิตผลงานวิชาการยังสับสนกับคำ 2 คำนี้ และมักจะใช้สลับกันเสมอ อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะใช้คำใด บรรณานุกรมหรือเอกสารอ้างอิงก็นับว่าเป็นการบอกแหล่งข้อมูลทั้งนั้น ขอเพียงให้บอกแหล่งข้อมูล ผลงานนั้นก็จะมีคุณค่า น่าเชื่อถือมากขึ้น

คู่มือแบบอย่างในการบอกแหล่งข้อมูล

การบอกแหล่งข้อมูลจะเปลี่ยนแปลงไปตามคู่มือแบบอย่างที่พัฒนาให้สะดวกต่อการนำไปใช้ หลักเกณฑ์การบันทึกจะง่ายขึ้น ประหยัดเนื้อที่ (ของหน้ากระดาษ) และเวลา (ในการทำงาน) เพราะมีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อบอกแหล่งค้นคว้า และเสนอเรื่องราวให้ผู้อ่านได้ติดตามเท่านั้น (เสริมศรี เจริญผล, 2531 : 114)

คู่มือแบบอย่างเหล่านี้ มีโครงสร้างของรูปแบบ 3 ประการ คือ 1) การอ้างอิงแทรกในเนื้อเรื่อง 2) การอธิบายเพิ่มเติม และ 3) รายชื่อของเอกสารประกอบการเขียน (เอกสารอ้างอิง)

คู่มือแบบอย่างมิได้ให้เฉพาะหลักเกณฑ์และรูปแบบการบันทึกแหล่งข้อมูลเท่านั้น แต่ยังมีคำแนะนำในการเตรียมการค้นคว้า ลักษณะแหล่งค้นคว้าและวิธีการรวบรวมข้อมูล การจดบันทึกข้อมูล กลไกการจัดพิมพ์ และการใช้เครื่องหมายวรรคตอน

คู่มือแบบอย่างที่ผู้ผลิตผลงานวิชาการควรรู้จัก ได้แก่

1. **The Chicago Manual of Style.** 14th ed. Chicago: University of Chicago Press, 1993.

คู่มือเล่มนี้เรียกกันสั้นๆ ว่า Chicago Manual of Style เป็นแบบการเขียนบรรณานุกรมของสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยชิคาโก เป็นที่ยอมรับกันในหมู่นักวิชาการหลายสาขา โดยเฉพาะสาขาวิชาชีววิทยาและวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ

ตัวอย่างการเขียนการอ้างอิง

(อรณพ เขียรถาวร 2520)

(อรณพ เขียรถาวร 2520, 117)

การเขียนการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาปกติจะไม่ใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) แยกนาม - ปี จะใช้เฉพาะเมื่อต้องการระบุเลขหน้าโดยคั่นระหว่างปีและเลขหน้า

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

Lasch, C. 1978. **The culture of narcissism : American life in an age of diminishing expectations.** New York : W.W.Norton.

Weymann, R.J. 1978. Stellar winds. **Scientific America**, 239 (2), 44-53.

2. Gibaldi, Joseph and Walter S. Achtert. **MLA Handbook for Writers of Research Papers**. 4th ed. New York : The Modern Language Association of America, 1995.

เรียกกันในเรื่อง MLA Style Manual นิยมใช้ในหมู่นักวิชาการสาขามนุษยศาสตร์

ตัวอย่างการเขียนการอ้างอิง

(อรณพ เขียวถาวร 117)

ในกรณีที่ไม่มีปรากฏชื่อเจ้าของความคิดในเรื่อง ระบุเฉพาะชื่อผู้แต่งและ
เลขหน้า

อรณพ เขียวถาวร (117)

ในกรณีที่ระบุชื่อเจ้าของความคิดในเรื่อง จะอ้างอิงเฉพาะเลขหน้า

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

Green, M. and R.J. Haggerty. 1986. **Ambulatory Pediatrics**.
Philadelphia, W.B.Saunders.

Angell, M. 1982. Juggling the personal and professional life. **J Am
Med Wom Assoc** 37 : 64-68.

3. **Publication Manual of the American Psychological Association**.
4th ed. Washington, D.C. : APA, 1994.

เป็นคู่มือที่ใช้กับสาขาวิชาสังคมศาสตร์ ได้แก่ จิตวิทยา สังคมวิทยา รัฐศาสตร์
และการศึกษา เรียกกันในเรื่อง APA ตามที่หน่วยงานคือสมาคมจิตวิทยาแห่งสหรัฐอเมริกา
กำหนดขึ้น

ตัวอย่างการเขียนการอ้างอิง

(อรณพ เขียวถาวร, 2520)

ในกรณีที่มิได้มีชื่อเจ้าของในเรื่อง

(อรณพ เขียวถาวร, 2520, หน้า 117)

หากระบุเฉพาะหน้าของเอกสารในเรื่อง

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

Lasch, C. (1978). **The culture of narcissism : American life in an age of diminishing expectations**. New York : W.W.Norton.

Weymann, R.J. (1978). Stellar winds. **Scientific America**, 239 (2), 44-53.

นอกจากคู่มือแบบอย่างที่กล่าวมาแล้ว ในปัจจุบันนี้แบบการเขียนเอกสารอ้างอิงที่นักวิชาการใช้กันมากมี 2 แบบ คือ

1. การเขียนเอกสารอ้างอิงระบบแวนคูเวอร์ (The Vancouver style) เป็นการเขียนเอกสารอ้างอิงทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ โดยกลุ่มบรรณาธิการวารสารทางการแพทย์นานาชาติ ได้กำหนดรูปแบบสากลเพื่อให้นักวิชาการส่งต้นฉบับไปตีพิมพ์ในวารสาร

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

Colson JH, Armour WJ. **Sports injuries and their treatment**. 2nd rev. ed. London: S. Paul, 1986.

You CH, Lee KY, Chey RY, Menguy R. Electrogastrographic study of patients with unexplained nausea, bloating and vomiting. **Gastroenterology** 1980 Aug;79 (2) : 311-4.

2. การเขียนเอกสารอ้างอิงของ ISO 690 : 1987 (E) โดยองค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน (International Organization for Standardization - ISO) ได้กำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับการเขียนเอกสารอ้างอิง

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

LOMTNADZE, DG. **Cyclotronwaves in plasma**. Translated by SM. Hamberger. 1st ed. Oxford: Pergamon Press, 1981. 206 p. International series in natural philosophy. Translation of Cyclotronnye volny v plazme. ISBN 0-08-021680-3.

LARSON, Julian R. and TANNEHILL, Robert. Problems in accessing scientific and technical serials. **Special Libraries**. July/Aug. 1977, Vol. 68, no.4, p.241-251.

สรุป

การเขียนหลักฐานการอ้างอิงในผลงานวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นส่วนที่เขียนแทรกในเนื้อเรื่องหรือในส่วนบรรณานุกรม นักวิชาการสามารถเลือกใช้แบบวิธีตามคู่มือแบบอย่างที่ตนถนัดและเหมาะสมกับสาขาวิชา เช่นในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์มักจะใช้แบบของ MLA Style Manual หากได้เลือกใช้วิธีใดแบบใดก็ขอให้ใช้วิธีเดียวกันไปตลอดทั้งงานด้วยความคงที่ ผลงานทางวิชาการนั้นจึงจะมีคุณภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

จ้อย นันทวัชรินทร์, ม.ล. 2515. **แบบบรรณานุกรมและเชิงอรรถ**. กรุงเทพมหานคร :
ไทยวัฒนาพานิช

จารุวรรณ สันตุโสภณ. 2532. “การเขียนบรรณานุกรมและเชิงอรรถอ้างอิงตามแบบ
มาตรฐานขององค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน.” **วารสารวิทยบริการ**
11 : 2 (พฤศจิกายน): 19-34.

เสริมศรี เจริญผล. 2531. “รูปแบบการอ้างอิงในงานวิชาการ..” **วารสารรามคำแหง** 12:1
(กันยายน): 111-125

The Chicago Manual of Style. 1993. 14th ed. Rev. Chicago : Univ. of Chicago
Press.

Gibaldi, Joseph and Achtert, Walter S. 1995. **MLA Handbook for Writers of
Research Papers**. 4th ed. New York : The Modern Language Association
of America.

Publication Manual of the American Psychological Association. 1994. 4th ed.
Washington, D.C. : APA.